

ר' עובדיה מברטנורא בעלה. וכל שלשים יום קרויה כלה: והחיה. יולדת: תנעול. מפני הצנה: דברי ר"א. אכלהו קאי, אמלך וכלה וחיה. והלכה כר"א: ב ככותבת. תמרה גסה. והיא פחות מכביצה. ואף ע"ג דכל שעורי אכילה בכזית, היינו משום דכתיב בהו אכילה, אבל הכא דלא כתיב אלא אשר לא תעונה, גמירי דבבבציר מככותבת לא מיתבא דעתיה והוי מעונה. ומיהו קי"ל דחצי שעור אסור מן התורה אלא שאין חייבין כרת ולא לוקין אלא על כשיעור: כמלא לוגמיו. כל שאילו יסלקנו לצד

חכמים. והחיה - יולדת תוך שלושים יום אחר הלידה תנעול את הסנדל מפני שהצינה קשה לה, דברי רבי אליעזר¹¹³, והחכמים אוסרין בכל אלה:

משנה ב

האובל ביום הכיפורים אוכל ששיעורו ככותבת הגסה - תמרה גדולה¹¹⁴ פמוה וקגרעינתה - כדי נפח של תמר וגרעינו, והשותה מלא לגמיו - מלא חלל פיו¹¹⁵ - חיב כרת במזיד וחטאת בשוגג. וכל מיני האכלין מצטרפין לכותבת. כל מיני המשקין מצטרפין למלא לגמיו. אבל האובל פחות מכשיעור ושותה פחות מכשיעור אין מצטרפים יחד לשיעור חיוב¹¹⁶:

ביאורים והרחבות

ואם תקח נשים על בנותי". אם תענה - מתשמיש, ואם תקח - מצרות (שלא יסיף להן צרות). 113. בגמרא (ע"ב) למדין שמשנתנו היא אליבא דרבי חנניא בן תרדיון, כדגרסינן: מתניתין מני? רבי חנניא בן תרדיון היא, דתניא: המלך והכלה לא ירחצו את פניהם, רבי חנניא בן תרדיון אומר משום רבי אליעזר: המלך והכלה ירחצו את פניהם. החיה לא תנעול את הסנדל, רבי חנניא בן תרדיון אומר משום רבי אליעזר: החיה תנעול את הסנדל. מאי טעמא? מלך משום דכתיב "מלך ביפיו תחזינה עיניך". כלה מאי טעמא? כדי שלא תתגנה על בעלה. אמר ליה רב לרבי חייא: כלה עד כמה? אמר ליה כדתניא: אין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום. החיה תנעול את הסנדל - משום צינה, אמר שמואל: אם מחמת סכנת עקרב - מותר. 114. פירוש: אף על פי שבכל איסורי אכילה שבתורה שיעור החיוב הוא ב"כזית", שהוא קטן מכביצה, לענין יום הכיפורים חייבים בשיעור גדול יותר, שרק באכילת שיעור של ככותבת או יותר מתיישבת דעתו של האוכל. בגמרא (ע"ב) נחלקו בשיעור ככותבת, רב יהודה סובר שהוא יותר מכביצה, ורב זביד סובר שהוא פחות מכביצה. 115. בגמרא (פ"א) למדין: לא מלא לוגמיו ממש, אלא כל שאילו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו. לכן יש לתקן במשנה ולגרס "כמלא לוגמיו". עוד ושאלין (פ"ב): מדוע באכילה קבעו שיעור אחיד לכולם "בככותבת", ואילו בשתיה קבעו שיעור לפי "כמלא לוגמיו" של כל אדם ואדם? והשיבו בשם אביי: קים להו לרבנן בככותבת דבהכי מיתבא דעתיה, בציר מהכי לא מיתבא (מוחזק לחכמים שבשיעור ככותבת מתיישבת דעתו של אדם, ובפחות מכן אין מתיישבת דעתו). בשתיה - בדידיה מיתבא דעתיה, בדחבריה לא מיתבא דעתיה (לכן בשתיה קבעו לכל אחד ואחד שיעור כמלא לוגמיו שלו). 116. בגמרא (פ"א) למדין בשם רב חיסדא, שהלכה זו במשנה במחלוקת שנויה, ושיטת רבי יהושע היא. שכן שנינו במעילה: כלל אמר רבי יהושע: כל שטומאתו ושיעורו שווה (כגון שני חצאי זתים משני מתים, או משתי נבלות) מצטרף. טומאתו ולא שיעורו (כגון שרץ ונבלה ששניהן טומאת ערב אבל אין שיעורן שווה לטמא, שזה בכזית וזה כבעדשה), שיעורו ולא טומאתו (כגון מת ונבלה ששניהם בכזית ואולם זה טומאת שבעה וזה טומאת ערב), לא טומאתו ולא שיעורו, אין

ר' עובדיה מברטנורא

אחד יהיה אותו הצד בולט ונראה נקרא מלא לוגמיו. ושעור זה באדם בינוני הוא פחות מרביעית: ג אינו חייב אלא חטאת אחד. דמחד קרא נפקי אכילה ושתייה וחד שמא הוא: אכל ועשה מלאכה. מתרי קראי נפקי ותרי שמות נינהו: ד אין מענין אותם. אין חייבין למנוע מהן מאכל: מחנכין אותן. לשעות. היה רגיל לאכול בארבע שעות מאכילין אותו בחמש או בשש כפי כח הבן: קודם לשנה. שנה אחת קודם לפרקו, אם התינוק חולה ותש כחו ואינו יכול לסבול: וקודם לשתיים. או שתי שנים קודם פרקו אם התינוק בריא. ופרקו הוי התינוקת בת י"ב שנה ויום אחד שאין דרכה להביא סימנים עד זמן זה ואז היא בת עונשין. ופרקו של

משנה ג

מי שאכל ושתה ביום הכיפורים בהעלם אחד, שלא ידע שיום הכיפורים היום, או שלא ידע שאסור לאכול ולשתות ביום הכיפורים - אינו חייב אלא חטאת אחת, כי שתיה בכלל אכילה, ונמצא שעבר על איסור אחד¹¹⁷. אבל אם אכל ועשה מלאכה ביום הכיפורים, אפילו בהעלם אחד - חייב שתי חטאות כי שני איסורים הם, מלאכה ואכילה. אם אכל אכלין שאינו ראויין לאכילה, ושתה משקין שאינו ראויין לשתיה, ושתה ציר - מוהל היוצא מדגים מלוחים או מריס - רוטב של דגים כבושים, שהם מלוחים - פטור מכרת או מלהביא קרבן חטאת, וחייב מכת מדרות מדרבנן:

משנה ד

התינוקות הקטנים, אין מענין אותן ביום הכיפורים - אין חייבין למנוע מהן מאכל, אבל מחנכין אותם להתענות כמה שעות ביום הכיפורים שהוא לפני השנה הסמוכה לפירקו, אם הילד חלש ותש כח, ואינו יכול לסבול העינוי ולפני שנתים הסמוכות לפירקו אם הוא בריא, בשביל שיהיו רגילין במצות¹¹⁸:

ביאורים והרחבות

מצטרפין. רב נחמן אמר: אפילו תימא רבנו, עד כאן לא קא אמרי רבנן התם, אלא לענין טומאה, דשם טומאה חד היא, אבל הכא (צירוף אכילה ושתייה) משום יתובי דעתא הוא, והאי לא מיתבא דעתיה. וכן אמר ריש לקיש: במחלוקת שנויה ורבי יהושע היא, דתנן: כלל אמר רבי יהושע כו'. ורבי יוחנן אמר: אפילו תימא רבנו, עד כאן לא קאמרי רבנן התם, אלא לענין טומאה, אבל הכא משום יתובי דעתיה הוא והאי לא קא מיתבא דעתיה.
117. בגמרא (פא, א) שואלין: מדוע התורה לא כתבה במפורש את האיסור של אכילה ושתייה ביום הכיפורים? והשיבו: משום שלא אפשר, כי אם ייכתב "לא יאכל ביום הכיפורים", הרי אכילה היא בכזית, וביום הכיפורים האיסור הוא בככותבת! אם ייכתב "לא תעונה" - קום אכול משמע! דהיינו יובן ההפך, שצריך לאכול! אם ייכתב "השמר פן לא תעונה" - ריבוי לאוין הם, ונחשוב ששלושה איסורין יש כאן!
118. בגמרא (פב, א) אמר רב הונא: בן שמונה וכן תשע מחנכין אותו לשעות, בן עשר וכן אחת עשרה משלימין מדרבנן, בן שנים עשרה משלים מדאורייתא בתינוקת. ורב נחמן אמר: בן תשע, בן עשר, מחנכין אותו לשעות, בן אחת עשרה בן שנים עשרה, משלימין מדרבנן, בן שלש עשרה משלים מדאורייתא בתינוק. ורבי יוחנן אמר: השלמה דרבנן ליכא, בן עשר בן אחת עשרה, מחנכין אותו לשעות, בן שנים עשרה משלים מדאורייתא.